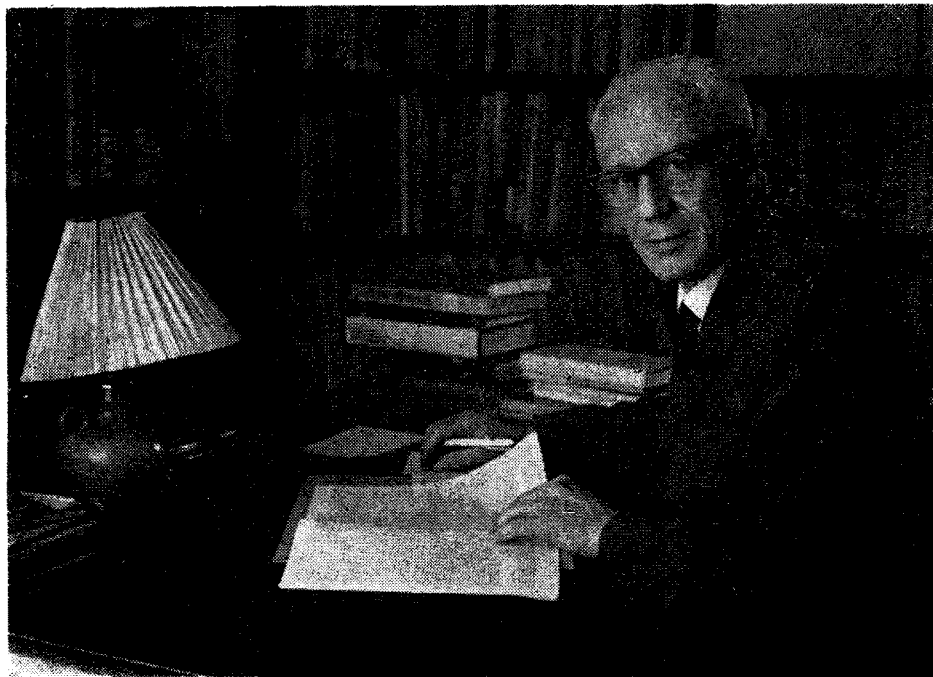

I. PROFESOR JÓZEF BURSZTA 1914 - 1987

PROFESOR JÓZEF BURSZTA. CZŁOWIEK I DZIEŁO

Profesor Józef Burszta, redaktor „Ludu” od roku 1969, zmarł w dniu 6 lipca 1987 roku. Do ostatnich chwil swego życia pracował naukowo i jako nauczyciel akademicki. Pełnił także, do końca swych dni, wiele ważnych funkcji organizatorskich, wydawniczych i doradczych. Był przewodniczącym założonego przez siebie Komitetu Nauk Etnologicznych PAN, redaktorem naczelnym *Dziela wszystkich* Oskara Kolberga, przewodniczącym i członkiem wielu kolegiów redakcyjnych oraz rad, zarządów i komisji w instytucjach i stowarzyszeniach naukowych i społeczno-kulturalnych. Etnologia polska poniosła z Jego śmiercią wielką stratę.

Śmierć zastała Profesora w trakcie wykonywania przyjętych obowiązków: egzaminów magisterskich, zaawansowanych przewodów doktorskich, ogłoszonych kolokwiiów habilitacyjnych, kontynuowanych prac na-

ukowych i podjętych inicjatyw organizacyjnych. Niespełnienie planów i zamierzeń, tak obce naturze Profesora, ma jednak w związku z Jego życiem szczególny wymiar. Wskazuje na to, jak wielką wartością była dla Niego praca, bardzo często nie ta praca, która daje zadowolenie i pomaga w realizowaniu własnych ambicji, ale również ta, która jest szczególnie potrzebna, którą należy wykonać. Profesor Józef Burszta miał silne poczucie służby nauce i społeczeństwu oraz odpowiedzialności wobec ludzi, z którymi współpracował. Dlatego tak rzadko odmawiał wykonania prac potrzebnych innym, nawet wtedy, kiedy kolidowały one z Jego własnymi planami naukowymi. Inną obok pracowitości i odpowiedzialności ważną cechą Profesora była życzliwość i otwartość wobec innych ludzi. Życzliwość przyjmował jako postawę naturalną, dobrze się czuł wśród ludzi, dopiero głęboko urażony odsuwał się i zamykał. Był tolerancyjny, skłonny do kompromisu, nie znosił kłótni, nie chciał i nie umiał brać w nich udziału. W dawnych czasach, w których nie musiał jeszcze uczestniczyć w posiedzeniach przez cały czas ich trwania, wychodził, kiedy pojawiały się konflikty. Mówiono — Docent Burszta poszedł na kawę. Na pewno jakieś nieporozumienia. — Był ponadto racjonalny. Nie znosił doktrynerstwa, bolało go tracenie czasu i energii na obronę prawd wątpliwych. Był jednocześnie pragmatyczny. Autorytet naukowy i organizacyjny, jakim się cieszył oraz cechy charakteru dały mu niekwestionowane przywództwo wśród etnologów polskich.

Profesor Józef Burszta urodził się 17 kwietnia 1914 roku w rodzinie małorolnych chłopów w Grodzisku Dolnym w Rzeszowskiem, wówczas w Galicji w granicach Austro-Węgier. Dzieciństwo i młodość spędził w trudnych warunkach, we wsi i w regionie o żywej kulturze ludowej, a jednocześnie o aktywnym ruchu ludowym i dużych aspiracjach edukacyjnych. Po ukończeniu szkoły powszechnej w Grodzisku i Leżajsku i uzyskaniu matury w roku 1934 w Gimnazjum im. Bolesława Chrobrego w Leżajsku przyjeżdża do Poznania, gdzie zostaje przyjęty na Wyższe Katolickie Studium Społeczne (1. 10. 1934 - 11. 12. 1936). Studiuje w grupie pracy społeczno-oświatowej, pisze pracę dyplomową p.t. *Przyczynki do urbanizacji robotników wielkopolskich*, zdaje egzamin przed komisją, w której m.in. zasiada prof. dr Tadeusz Szczurkiewicz i ks. dr Stanisław Bron (te i inne szczegółowe dane biograficzne z archiwum Instytutu Etnologii UAM, z Archiwum UAM oraz z dokumentów w posiadaniu Rodziny Profesora). W latach 1937 - 1939 studiuje socjologię na Uniwersytecie Warszawskim słuchając wykładów i zdając egzaminy m.in. u prof. Jana St. Bystronia, prof. Józefa Chałasińskiego i prof. Stanisława Poniatowskiego. Studia łączy z podjętą w styczniu 1937 roku pracą w Państwowym Instytucie Kultury Wsi pod kierunkiem prof. J. Chałasińskiego.

go. W czasie pracy w Instytucie napisał część szerszej pracy, opartej zarówno na materiałach socjologicznych, jak i historycznych *Rodzaje i kierunki odpływu ludności ze wsi i jego czynniki*. Wyjeżdża też na krótki staż naukowy do Danii, związany z badaniami nad emigracją ze wsi. W roku 1939 podejmuje obowiązki sekretarza Redakcji „Przeglądu Socjologicznego”.

Na początku wojny, poprzez Lwów, powrócił do rodzinnej wsi, w której pracował jako fotograf, a jednocześnie uczestniczył w podziemnym ruchu ludowym, prowadził tajne nauczanie i przewodniczył Delegaturze Polskiego Komitetu Opiekuńczego w Grodzisku Dolnym. W roku 1940 zawiera związek małżeński z Marceliną Krylanką.

Po wojnie, w lutym 1945 roku, przyjeżdża ponownie do Poznania z ekipą Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego. Pracuje w Wojewódzkim Urzędzie Ziemskim, a od maja 1946 roku w Instytucie Naukowo-Wydawniczym Ruchu Ludowego „Polska” jako kierownik działu wydawniczego. Już jesienią 1945 kończy studia socjologiczne na Uniwersytecie Poznańskim przedstawiając pracę magisterską p.t. *Biedota wiejska w strukturze społecznej wsi*, przygotowaną pod kierunkiem prof. T. Szczurkiewicza. Pracując zarobkowo podejmuje od 1. 12. 1946 r. obowiązki asystenta — wolontariusza w Katedrze Historii i Socjologii Wsi Wydziału Rolniczo-Leśnego UP, którą prowadzi prof. S. Szczotka. Doktorat z socjologii uzyskuje 1. 7. 1947 roku również u prof. T. Szczurkiewicza na podstawie pracy *Ruchliwość społeczna wsi małopolskiej*. Od 1. 5. 1947 r. zatrudniony został na etacie adiunkta w wymienionej już Katedrze Historii i Socjologii Wsi, z której przechodzi do Katedry Socjologii Wydziału Humanistycznego UP. Po likwidacji placówek i studiów socjologicznych przeniesiony został w dniu 1. 9. 1951 roku do Katedry Historii Gospodarczej Wydziału Filozoficzno-Historycznego UP. W latach 1954 - 1956 podjął pracę na Uniwersytecie w Łodzi, w którym uzyskał stanowisko zastępcy profesora, a od 1955 roku docenta w Katedrze Historii Polski. Po powrocie do Poznania obejmuje w roku 1956 stanowisko kierownika Zakładu Historii Kultury Materialnej w ramach Katedry Etnografii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, a w 1957 roku stanowisko kierownika Katedry Etnografii. W latach 50-tych pracuje na dodatkowym etacie w Instytucie Historii Kultury Materialnej PAN, w którym pełni funkcje kierownika Pracowni Historii Kultury Materialnej Wielkopolski i Województwa Zielonogórskiego. Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskuje w roku 1959 i zwyczajnego w roku 1966.

Profesor J. Burszta przechodzi na emeryturę w roku 1984. Nadal jednak prowadzi wykłady i seminaria w Instytucie Etnologii UAM. Opiekuje się również, jako kurator, Zakładem Metodologii i Dziejów Etno-

logii w tymże Instytucie. Od roku 1984 miał seminaria magisterskie i wykłady w Wyższym Seminarium Duchownym w Poznaniu, a od roku 1985 w Instytucie Duszpasterstwa Emigracyjnego, także w Poznaniu.

W czasie wieloletniej pracy na uniwersytetach prowadził wykłady i ćwiczenia z socjografii i metodyki badań socjologicznych, historii wsi i chłopów, geografii historycznej, historii kultury materialnej, metodyki badań etnograficznych, wstępu do etnografii, etnografii Polski, historii etnologii i teorii kultury, ponadto wiele wykładów monograficznych i specjalistycznych. Wykształcił w swoim seminarium ponad 150 magistrów, wypromował 36 doktorów, uczestniczył w 30 habilitacjach.

W okresie 50 lat pracy badawczej Profesor Józef Burszta pracował nad wieloma problemami związanymi z historią i dniem dzisiejszym kultury wsi w Polsce. Bibliografia jego prac zawiera około 400 publikacji, w tym 7 książek i wiele artykułów, kilkanaście prac zespołowych, których był redaktorem lub współredaktorem, wydawnictwa źródłowe, liczne recenzje. Najważniejszymi kierunkami jego badań były: 1. Historia wsi i chłopów; 2. Kultura ludowa, jej dzieje i współczesność; 3. Przemiany społeczno-kulturowe na ziemiach zachodnich i północnych Polski; 4. Historia i ocena stanu współczesnego etnologii.

Badania nad historią wsi i chłopów objęły szeroki krąg problematyki, w której znalazły się zagadnienia historii społecznej, gospodarczej, kulturalnej i technicznej wsi. W ramach tego kierunku zainteresowań powstały studia historyczno-socjologiczne przedstawiające rolę karczmy w życiu wsi i społeczeństwa (*Wieś i karczma*, 1950; *Spółeczeństwo i karczma*, 1951), omówienie wybranych zagadnień z historii wsi Polski południowej, takich jak ciężary feudalne związane ze spławem na Wiśle, własność gromadzka, zmiany osadnicze wsi i emigracja ze wsi (*Szkice z dziejów wsi*, 1955), całościowe opracowanie procesu historycznego kształtowania się krajobrazu osadniczo-kulturowego wsi na ziemiach polskich (*Od osady słowiańskiej do wsi współczesnej*, 1958). Swoim zainteresowaniom historycznym pozostał J. Burszta wierny do końca swego życia. Dawał im wyraz nie tylko w studiach nad kulturą ludową i dziejami etnografii, o których powiemy oddzielnie, ale również uczestnicząc w syntetycznych opracowaniach historii wsi (*Historia chłopów polskich*, red. S. Inglot, t. I, 1970, t. II, 1972) i historii oświaty wiejskiej (*Dzieje szkolnictwa i oświaty na wsi polskiej do roku 1918*, t. I, red. S. Michalski, 1982).

Instytucjonalne związanie się z etnografią pozwoliło Profesorowi J. Burszcie zajmować się nie tylko kulturą i życiem społecznym wsi, dominującymi przecież w jego dotychczasowych badaniach, ale również skierować uwagę na problematykę kultury ludowej. W jednej z ostatnich swoich prac, hasło *Kultura ludowa*, opublikowanym już po jego śmierci

(*Słownik etnologiczny. Terminy ogólne*, red. Z. Staszczak, 1987) określił on cele i kierunki badań tej tradycyjnej kategorii etnograficznej. Przegląd publikacji J. Burszty pokazuje, że cele te w swojej działalności badawczej realizował. W jego dorobku bowiem odnajdujemy nie tylko prace nad wybranymi dziedzinami kultury ludowej (lecznictwem, transportem i komunikacją, obrzędami pogrzebowymi, folklorem) i kulturą ludową wybranych regionów (Wielkopolski, Rzeszowskiego, Mazur i Warmii), które ukazują części składowe tej kultury i jej regionalną specyfikę. Znalazły się w nim również studia nad genezą kultury ludowej i jej przekształceniami na przestrzeni wieków (m.in. *Chłopskie źródła kultury*, 1985) oraz opracowania przedstawiające kulturę ludową jako system zaspokajający potrzeby jego użytkowników, a także prace omawiające rolę kultury ludowej w społeczeństwie narodowym dawnym i współczesnym (m.in. *Kultura ludowa-kultura narodowa*, 1974). Zainteresowanie się funkcjonowaniem elementów kultury ludowej o walorach artystycznych w sytuacjach odmiennych od autentycznych, poza naturalnym dla kultury ludowej środowiskiem, skłoniło Profesora J. Bursztę do zajęcia się tzw. folkloryzmem. Był jednym z pierwszych w Europie badaczy tego zjawiska, jako jeden z pierwszych przyjął też stosowanie terminu folkloryzm. Podkreślenia wymaga wkład J. Burszty w opracowanie i opublikowanie unikatowego w skali Europy zespołu źródeł do kultury ludowej ziem polskich i terenów sąsiednich z XIX wieku, zgromadzonych przez Oskara Kolberga. Pod kierunkiem J. Burszty zostały wydane 64 tomy *Dzieł wszystkich* Oskara Kolberga.

Zainteresowanie współczesną kulturą wsi, traktowaną jako złożona całość obejmująca zarówno pewne elementy kultury ludowej, jak i współczesnej kultury masowej oraz kultury elitarnej, zwróciło uwagę J. Burszty na dynamikę przemian społeczno-kulturowych. Laboratoryjne wręcz warunki do tych badań znalazł on na ziemiach zachodnich i północnych, przyłączonych do Polski po II wojnie światowej. Ziemie te bowiem, zasiedlone przez autochtonów i grupy przybyłych tam osadników, reprezentujące odrębne wzory kultur regionalnych i etnicznych, stały się terenem interesujących procesów adaptacji i integracji społeczno-kulturowej. Wynikiem wieloletnich badań terenowych, podjętych przez J. Bursztę wraz z zespołem pod koniec lat 50-tych, a prowadzonych głównie na Ziemi Lubuskiej, Pomorzu Środkowym oraz Warmii i Mazurach, było przygotowanie narzędzi opisu i analizy skomplikowanej rzeczywistości tych ziem oraz opracowanie teorii wyjaśniającej przebiegające tam procesy społeczno-kulturowe. Ukazały się liczne artykuły J. Burszty z tych badań, a także wydana pod jego redakcją książka *Stare i nowe w kulturze wsi koszalińskiej*, 1964. Rozwinięte przez J. Bursztę badania nad współczesnymi przemianami wiejskich społeczności osadników oraz mieszanych.

społeczności osadników i autochtonów, stały się silnym impulsem kierującym etnografię ku problematyce współczesnej. Jednocześnie badania te umocniły w pisarstwie J. Burszty refleksję teoretyczną nad charakterem badanych przez etnografię zjawisk i metodami ich poznawania.

Oddzielnym przedmiotem rozważań J. Burszty była etnografia w Polsce, jej historia i stan współczesny. Znajomość spuścizny po Oskarze Kolbergu dostarczała bodźca do zajęcia się wybranymi zagadnieniami dziejów etnografii w Polsce w XIX wieku. Omawia także interesujące go nurty i dziedziny badań we współczesnej polskiej etnologii, m.in. studia nad współczesnością i orientacje socjologiczne. Pozostawia wreszcie wiele opracowań oceniających dokonania naukowe i organizację etnologii w Polsce oraz wskazujących perspektywę jej rozwoju.

Przedstawione powyżej kierunki badań naukowych J. Burszty nie wyczerpują całości jego prac. Zajmował się również współczesnymi orientacjami metodologicznymi w etnologii światowej, kulturą robotniczą, kulturą rodziny, funkcjami społecznymi etnologii. Znaczenie badań J. Burszty polega przede wszystkim na tym, że kulturę ludową Polski umieścił w ramach procesów historycznych, powiązał z generującymi ją strukturami społecznymi oraz uzasadnił jej miejsce jako wartości w kulturze narodowej. Był również jednym z inspiratorów badań nad współczesnością w etnografii polskiej. Będąc wybitnym badaczem był jednocześnie znakomitym popularyzatorem etnologii i działaczem kulturalnym zainteresowanym obecnością elementów kultury ludowej w życiu współczesnym.

Profesor J. Burszta był nieustrudzonym organizatorem życia naukowego. Tworzy zespoły naukowe: zespół badający Wielkopolskę (1956), który pod jego kierunkiem przygotował 3 tomy *Kultury ludowej Wielkopolski*, 1961 - 1967; zespół prowadzący badania na ziemiach zachodnich i północnych Polski (1959); zespół Redakcji *Dzieł Wszystkich Oskara Kolberga* (1961). Był także współorganizatorem i współredaktorem, obok prof. Zenona Sobierajskiego, *Atlasu języka i kultury ludowej Wielkopolski* (tom I - IV, Wrocław 1979 - 1986). Wiele wysiłku poświęcił Katedrze Etnografii Uniwersytetu w Poznaniu, która przez kilkadziesiąt lat była jego głównym miejscem pracy. Pod jego kierownictwem (1957 - 1979) Katedra ta, w 1982 roku przekształcona w Instytut Etnologii UAM, uzyskała dobre podstawy do dalszej działalności. Na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza pełnił też funkcję dziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego (1962 - 1964) oraz sprawował urząd prorektora (1965 - 1968). Przez kilka lat był sekretarzem redakcji „Roczników Dziejów Społecznych i Gospodarczych”. Jako redaktor czasopisma Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego „Lud” inspirował opracowania ważnych zagadnień i zachęcał młodych autorów. Potrafił gromadzić współpracowników, z których wielu

nie było związanych z nim więzami służbowej zależności. Przyciągał ich do współpracy interesującymi planami badań, życzliwością i zainteresowaniem wobec innych, własną wiedzą i pracowitością, które stanowiły gwarancję realizacji podjętych prac. W wyniku starań J. Burszty powstaje pod jego kierunkiem ośrodek koordynacji i integracji działalności etnologów i przedstawicieli dyscyplin pokrewnych: Sekcja Etnografii Komitetu Nauk Socjologicznych PAN (1972), przekształcona w roku 1975 w samodzielny Komitet Nauk Etnologicznych PAN. Etnologia, folklorystyka, etnomuzykologia i inne nauki etnologiczne uzyskały, dzięki istnieniu Komitetu, swoją reprezentację w strukturze organizacyjnej nauki polskiej. Usilnie zabiegał, z różnych powodów bezskutecznie, o utworzenie tak bardzo potrzebnego dla dalszego rozwoju etnologii w Polsce instytutu lub choćby samodzielnego zakładu etnologii PAN.

Profesor J. Burszta uczestniczył ponadto w pracy wielu innych instytucji i stowarzyszeń naukowych. Był m.in. współzałożycielem i prezesem Rady Naukowej Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie (1968 - 1984); członkiem Komitetu Nauk Historycznych PAN (1961 - 1971), Komitetu Nauk Socjologicznych PAN (1972 - 1974) i Komitetu Słowianoznawstwa PAN, członkiem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk i przewodniczącym Komisji Etnograficznej tego Towarzystwa, członkiem (od 1972 roku) i przez kilka lat przewodniczącym Rady Muzeum Narodowego Rolnictwa w Szreniawie oraz członkiem rad muzealnych: Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy i Parku Etnograficznego w Lednogórze, Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie, Muzeum Okręgowego w Rzeszowie i Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie.

Oddzielnego miejsca wymaga omówienie działalności J. Burszty w Polskim Towarzystwie Ludoznawczym, z którym związał się wieloma kierunkami swojej pracy. Do PTL wstępuje w roku 1950. Członkiem Zarządu Głównego zostaje wybrany w roku 1953 i funkcję tę pełni przez wiele kadencji. W roku 1959 wchodzi także do Prezydium Zarządu Głównego, w którym pracuje jako z-ca sekretarza generalnego. Uczestniczy ponadto aktywnie w pracach Poznańskiego Oddziału PTL. W roku 1961 wchodzi do powołanej wówczas Rady Wydawniczej PTL i przez wiele lat przewodniczy tej Radzie. Bierze udział we wszystkich prawie walnych zgromadzeniach PTL i organizowanych przy ich okazji konferencjach naukowych, na których często wygłasza referaty. Najważniejszymi jednakże działaniami Profesora w ramach i dla PTL było pełnienie przez niego obowiązków redaktora naczelnego *Dziela wszystkich* Oskara Kolberga (od 1961) i redaktora „Ludu” (od 1969).

Był rzecznikiem międzynarodowej współpracy etnologów i antropologów społecznych i kulturowych. Zorganizował w 1974 roku II Między-

narodową Konferencję Etnografów w Błażewku pod Poznaniem, która zgromadziła badaczy z 7 krajów. Zaprosił do Polski, wraz z prof. B. Kopczyńską-Jaworską, VIII Seminarium Ethnologicum, które odbyło się w Julinie w 1975 roku z udziałem etnologów z 9 krajów. Upowszechniał poza granicami Polski wiedzę o kulturze polskiej wsi i polskiej etnologii, publikując artykuły w zagranicznych czasopismach i wygłaszając wykłady w etnologicznych ośrodkach za granicą, m.in. w Belgradzie, Bonn, Bratysławie, Pradze, Sztokholmie i Tybindze. Był członkiem Komitetu Krajowego International Union of Anthropological and Ethnological Sciences, członkiem Société Internationale d'Ethnologie et de Folklore, honorowym członkiem Słowackiego Towarzystwa Etnologicznego i Węgierskiego Towarzystwa Ludoznawczego. Uczestniczył w wielu kongresach międzynarodowych, z których ostatnim był III Kongres SIEF-u w Zürichu w kwietniu 1987 roku. Zasiadał w Komitecie Redakcyjnym „Ethnologia Slavica” od I tomu czasopisma. Choć w swoich badaniach Józef Burszta nie wykroczył poza teren ziem polskich i był w ten sposób głównie etnologiem polskim to jednak, dzięki wysokiemu poziomowi swoich prac i uczestnictwie w międzynarodowym życiu naukowym, był jednocześnie etnologiem słowiańskim i europejskim.

Profesor Józef Burszta należał do ginącej formacji wielkich uczonych-humanistów pochodzenia chłopskiego, których zrodziła Galicja. Dzielił z nimi zainteresowanie sprawami społecznymi, przekonanie o społecznych zadaniach i wartościach nauki. W dyscyplinach, które uprawiał, poszukiwał środków umożliwiających rozwiązanie ważnych problemów społecznych i kulturalnych. Otwartość, życzliwość, łatwość nawiązywania kontaktów sprawiały, że porozumiewał się z ludźmi o różnych poglądach i z różnych grup społeczno-zawodowych i terenów. Zamieszkały od wielu lat w Poznaniu i związany z Wielkopolską, a jednocześnie sercem należący do Rzeszowszczyzny, był łącznikiem między regionami Polski. Pośredniczył, w sposób jakże naturalny, między miastem a wsią oraz różnymi środowiskami: naukowym, chłopskim i robotniczym. Ogarniał swym doświadczeniem osobistym i zainteresowaniami badawczymi duże obszary różnorodności społeczno-kulturowej Polski.

Był utalentowanym popularyzatorem nauki wygłaszającym odczyty, udzielającym wywiadów prasowych, radiowych i telewizyjnych. Popierał regionalizm jako ruch pobudzający aktywność kulturalną, a jednocześnie chroniący ważne wartości kulturowe. Był współzałożycielem Wielkopolskiego Towarzystwa Kulturalnego, przez wiele lat członkiem jego zarządu i przewodniczącym Komisji do Spraw Kultury. Przekonanie o współczesnych wartościach kultury ludowej, któremu dawał wyraz w swoich pracach naukowych, skłaniały go do uczestnictwa w tych formach życia kulturalnego, które są przez kulturę ludową inspirowane. Był członkiem

Stowarzyszenia Twórców Ludowych w Lublinie, jedyne tego typu w Europie i wiceprezesem jego Rady Naukowej. Był członkiem i często przewodniczącym jury wielu festiwali folklorystycznych: w Kazimierzu Dolnym, Płocku, Przytocznej, Rzeszowie, Zakopanem, Zielonej Górze i Żywcu, także festiwali za granicą. Zasiadał w Radzie Naukowo-Technicznej Ośrodka Badań Rozwojowych „Cepelii” (1980 - 1984). Pragnął współkształtować warunki i kierunki rozwoju kulturalnego kraju. Był członkiem Komisji Ekspertów w Ministerstwie Kultury i Sztuki, uczestniczył w Kongresie Kultury Polskiej w dniach 11 - 12. 12. 1981 roku, został powołany do Narodowej Rady Kultury.

Długoletnie były związki Profesora Józefa Burszty z ruchem ludowym. Należał do organizacji młodzieżowych ruchu ludowego, był członkiem ZSL. Zasiadał w Radzie Naukowej Zakładu Historii Ruchu Ludowego przy NK ZSL i przewodniczył tej Radzie (1971 - 1973). Współpracował blisko z Ludową Spółdzielnią Wydawniczą. Należał do założycieli Instytutu Wincentego Witosa w Tarnowie Podgórnym i był przewodniczącym Działu Wydawniczego tego Instytutu. Pracował także w wielu innych organizacjach społecznych. Pełnił m.in. funkcje wiceprzewodniczącego i przewodniczącego Rady Miejscowej Związku Nauczycielstwa Polskiego przy UP (1949 - 1951) oraz wiceprzewodniczącego Zarządu Okręgu ZNP w Poznaniu (1951 - 1953).

Chłopski rodowód i młodość spędzona na wsi miały zapewne swój udział w kształtowaniu się poglądów społecznych Profesora. Nie akceptował sytuacji społeczno-ekonomicznej wsi, przede wszystkim tej małopolskiej, z okresu międzywojennego, zżymał się również na bariery rozwojowe nakładane na wieś w okresie powojenym. Wiemy dotąd niewiele o wpływie etnografów pochodzenia chłopskiego na sposób poznawania i wartościowania przyjmowany w polskich badaniach nad kulturą ludową. Jakie następstwa przyniosło wejście przedstawicieli środowisk badanych dotąd z zewnątrz do grupy badaczy? Czy badania podejmowane przecież z pozycji inteligenta pozwalały na zachowanie odrębnego spojrzenia? W postawie badawczej przyjmowanej przez Profesora J. Bursztę w stosunku do kultury ludowej dostrzegam takie odrębne podejście. Traktował kulturę ludową bez egzaltacji, jako zjawisko historyczne. Nie chciał jej zatrzymania, zapytany w jednym z wywiadów, czy ubolewa nad zanikiem zwyczajów i obrzędów, odpowiada. — Nie, nie ubolewam. Określenie „ubolewanie” wydaje mi się tu zresztą zupełnie nie na miejscu. ... Zanikanie różnych form tradycyjnej kultury ludowej jest procesem ciągłym, podobnie jak rodzenie się nowych — (wywiad przeprowadzony został przez Z. Rolę, „Głos Wielkopolski” z 12/13. 11. 1977 roku). Cenił w kulturze ludowej niektóre jej cechy, takie np. jak wartości artystyczne, bezpośredniość stosunków ludzkich w trady-

cyjnej społeczności wiejskiej, aktywne uczestnictwo w kulturze, którego wymagała. Pragnął zachowania niektórych jej elementów i usilnie pracował w tym kierunku nie tylko dla zachowania tradycji, z którą był serdecznie związany. Uważał ponadto, i to był główny bodziec jego działania, że kultura ludowa poznawana i odtwarzana współcześnie w wybranych elementach i sytuacjach może być użyteczna. Przyczynić się bowiem może do ułatwienia ludności wiejskiej nawiązania kontaktu z kulturą narodową, pomoże grupom emigracyjnym w odnalezieniu tożsamości kulturowej, wzbogaci i uchroni kulturę narodową przed unifikującymi skutkami kultury masowej, wreszcie zapobieże cywilizacyjnemu ujednoliceniu świata. Nie był jednakże wyrozumiały dla ludzi powtarzających tradycyjne wiejskie zachowania w życiu współczesnym i w sytuacjach nieodpowiednich, oczywiście wobec takich ludzi, od których miał prawo oczekiwać znajomości zachowań obowiązujących w innych środowiskach. Dążył ponadto usilnie do poszerzenia zakresu badań etnologicznych poza granice wyznaczone przez koncepcje kultury ludowej, do nadania etnologii również w ten sposób walorów nauki o kulturze w wymiarze uniwersalnym.

Profesor Józef Burszta był wielokrotnie nagradzany i odznaczany. Otrzymał „Nagrodę Województwa Poznańskiego za rok 1958” za całokształt prac związanych z badaniami regionu wielkopolskiego i nagrody kilku innych województw, „Nagrodę Wielkopolskiego Towarzystwa Kulturalnego”, „Nagrodę Ludowej Spółdzielni Wydawniczej”, „Nagrodę Redakcji Barw”, wreszcie cenioną międzynarodową „Nagrodę im. J. G. Herdera”, wręczoną w roku 1975 na Uniwersytecie w Wiedniu. Został wyróżniony wieloma medalami i odznakami państwowymi i regionalnymi: „Medalem 1000-lecia” (1968), „Medalem 30-lecia PRL” (1974), „Medalem Zasłużony Nauczyciel PRL” (1978), „Medalem za Zasługi dla UAM”, „Medalem im. O. Kolberga za Zasługi dla Kultury Ludowej” (1977), „Medalem za Zasługi dla Humanistyki Olsztyńskiej” (1975), „Medalem Franciszka Kotuli” (1986), „Odznaką Tysiąclecia Państwa Polskiego” (1964), „Złotą Odznaką za Opiekę nad Zabytkami” (1977), „Odznaką Zasłużony Działacz Kultury”, „Odznaką Honorową za Zasługi dla Województwa Poznańskiego” i odznakami honorowymi województw bydgoskiego, olsztyńskiego, rzeszowskiego i zielonogórskiego, „Odznaką Zasłużony dla Warmii i Mazur” (1967) i „Odznaką Honorową Miasta Poznania” (1978). Udekorowany został wysokimi odznaczeniami: „Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski” (1964), „Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski” (1977) oraz przyznanym z okazji 50-lecia pracy naukowej „Orderem Sztandaru Pracy II Klasy”, o którym wiadomość dotarła do nas już po śmierci Profesora. Środowisko Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, dla którego tak wiele zdziałał, uczciło Profesora zorga-

nizowaniem uroczystości jubileuszowej w 40-lecie pracy naukowej i 20-lecie kierowania Katedrą Etnografii UAM w 1977 roku. Z tej też okazji ofiarowano Profesorowi poświęconą mu książkę *Tradycja i przemiana. Studia nad dziejami i współczesną kulturą ludową* (1978).

W roku 1987 podjęliśmy przygotowania do obchodów Jubileuszu 50-lecia pracy naukowej Profesora. Śmierć jednakże nie pyta o daty jubileuszy. II Zjazd Absolwentów Etnografii UP i UAM, zwołany w związku z tym Jubileuszem, uczcił w dniu 25. 9. 1987 r. pamięć Profesora. Społeczność i Władze Uniwersytetu, Rodzina, liczni przyjaciele, współpracownicy i uczniowie z całej Polski pożegnali Profesora w dniu 9 lipca na posiedzeniu żałobnym Senatu UAM i w trakcie uroczystości pogrzebowych. W dziejach nauki polskiej Profesor J. Burszta zajmie miejsce przynależne tym, którzy zapewnili trwanie i rozwój etnologii.

Profesor Józef Burszta pochowany został w alei Zasłużonych cmentarza na Junikowie w Poznaniu. Pozostanie po nim nasza pamięć i Jego prace.

Zbigniew Jasiewicz